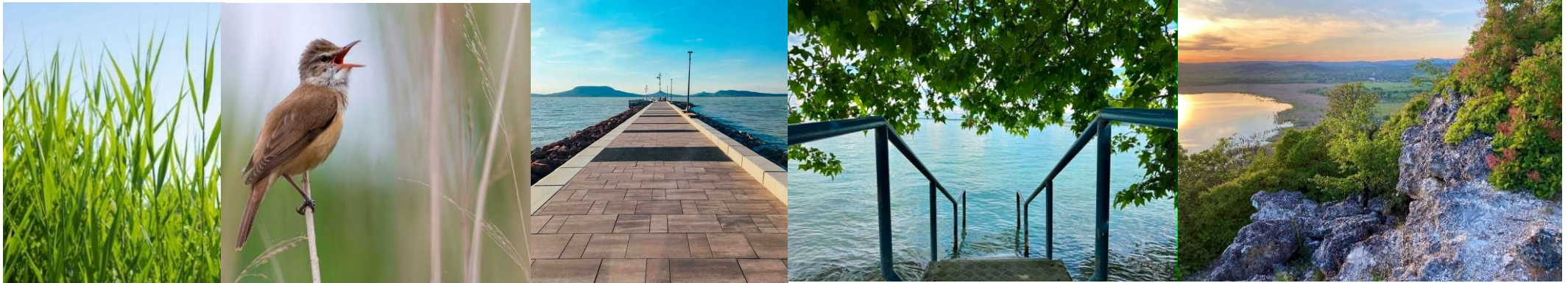

Balaton és térsége tájépítész szemmel

nemzetközi és hazai joganyagok szerepe a táj és településkarakter megőrzésében

Mitől marad Balaton a Balaton?

Kaszián Ágota

okl. tájépítésmérnök

BfNPI Természetmegőrzési Osztály

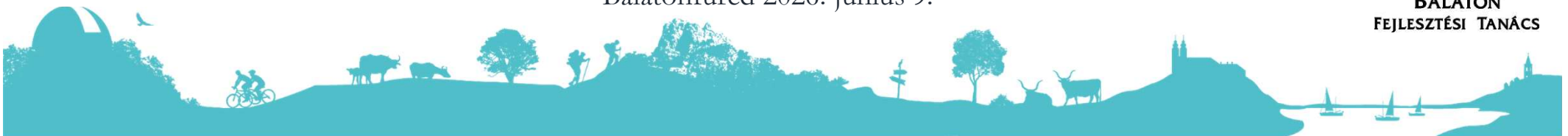

Balaton
• felvidéki •
Nemzeti Park

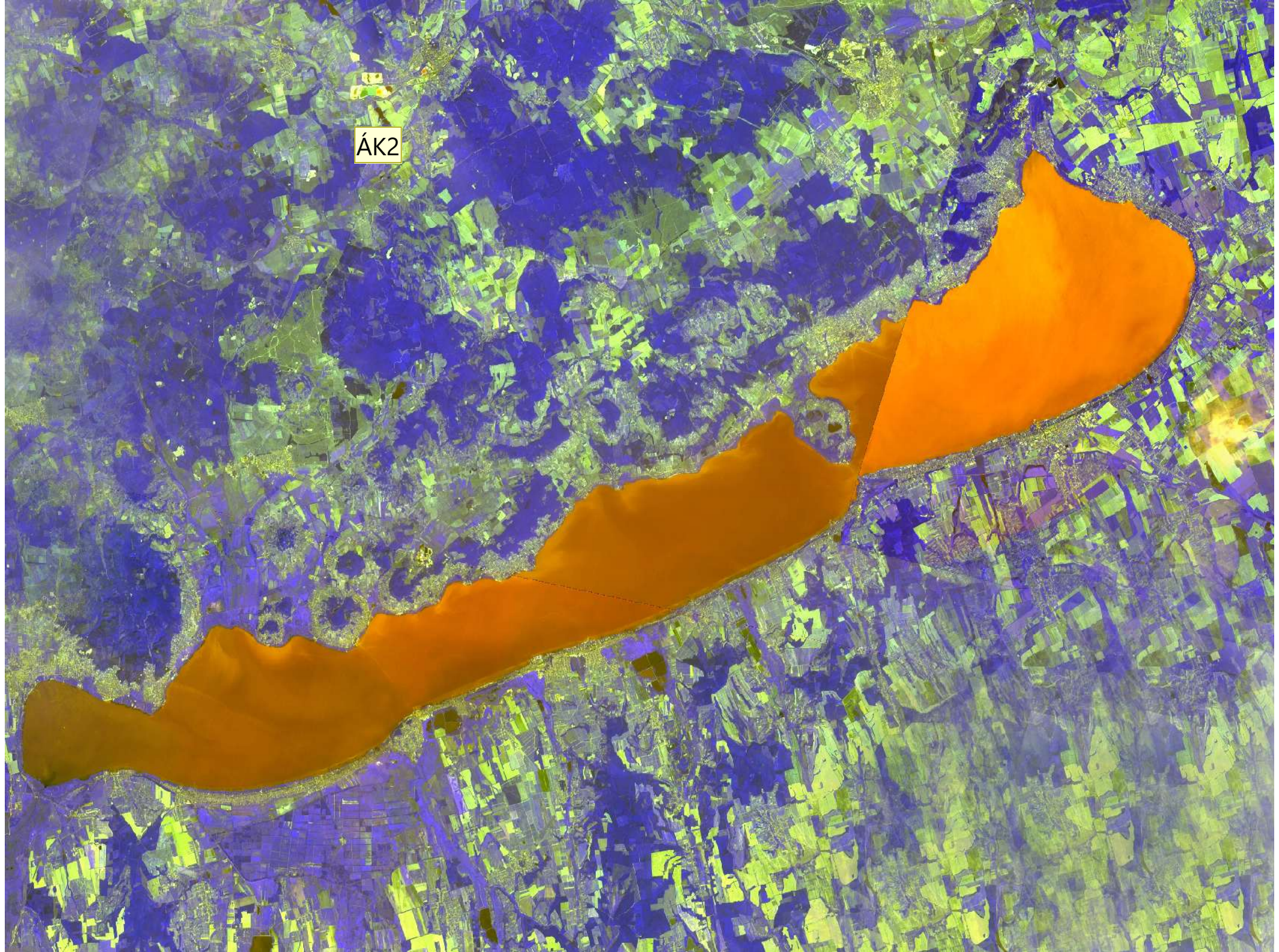
Természetvédelmi Konferencia a Balaton Régióban
Balatonfüred 2026. június 9.

BALATON
FEJLESZTÉSI TANÁCS

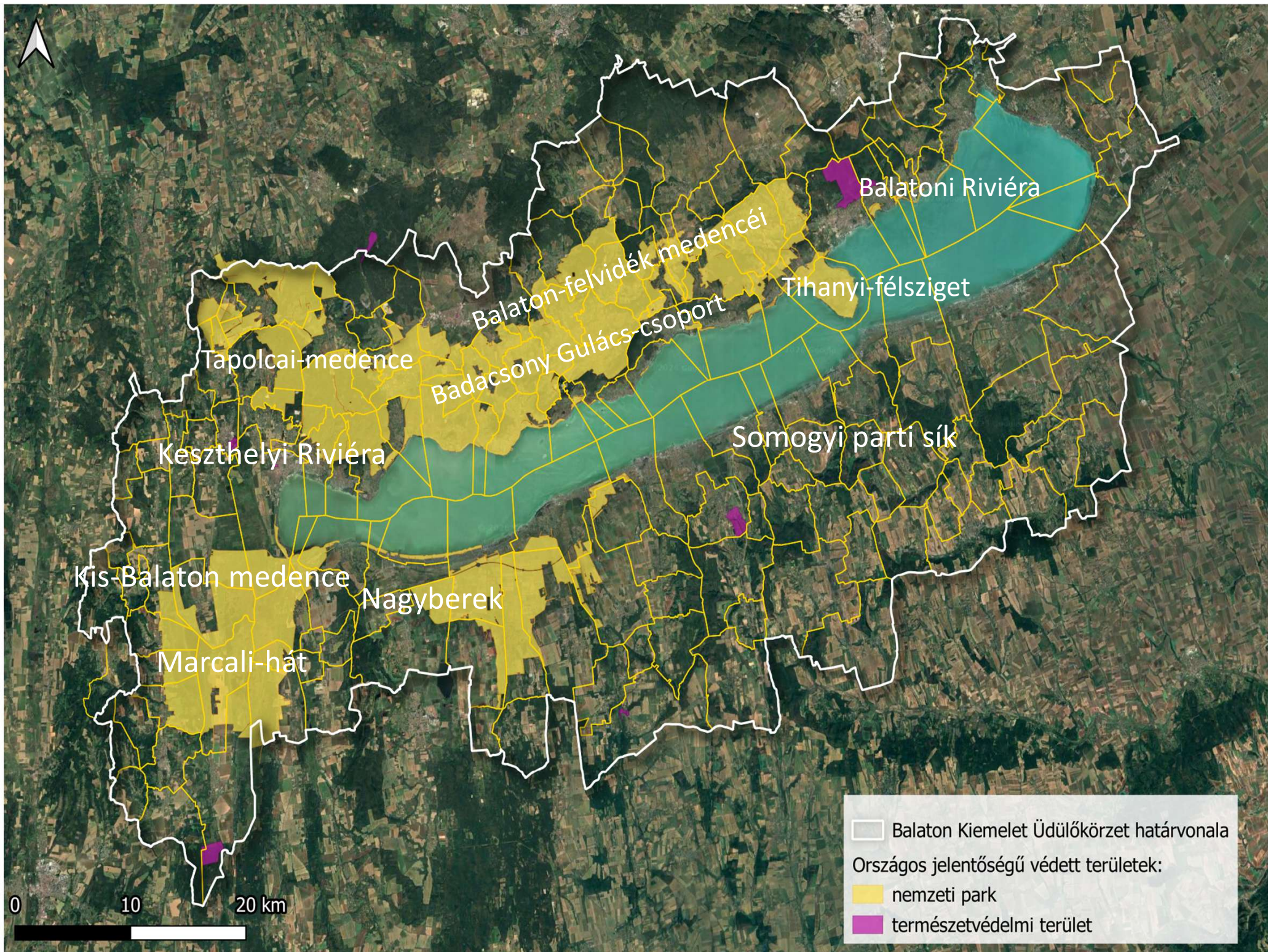
ÁK2

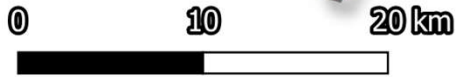
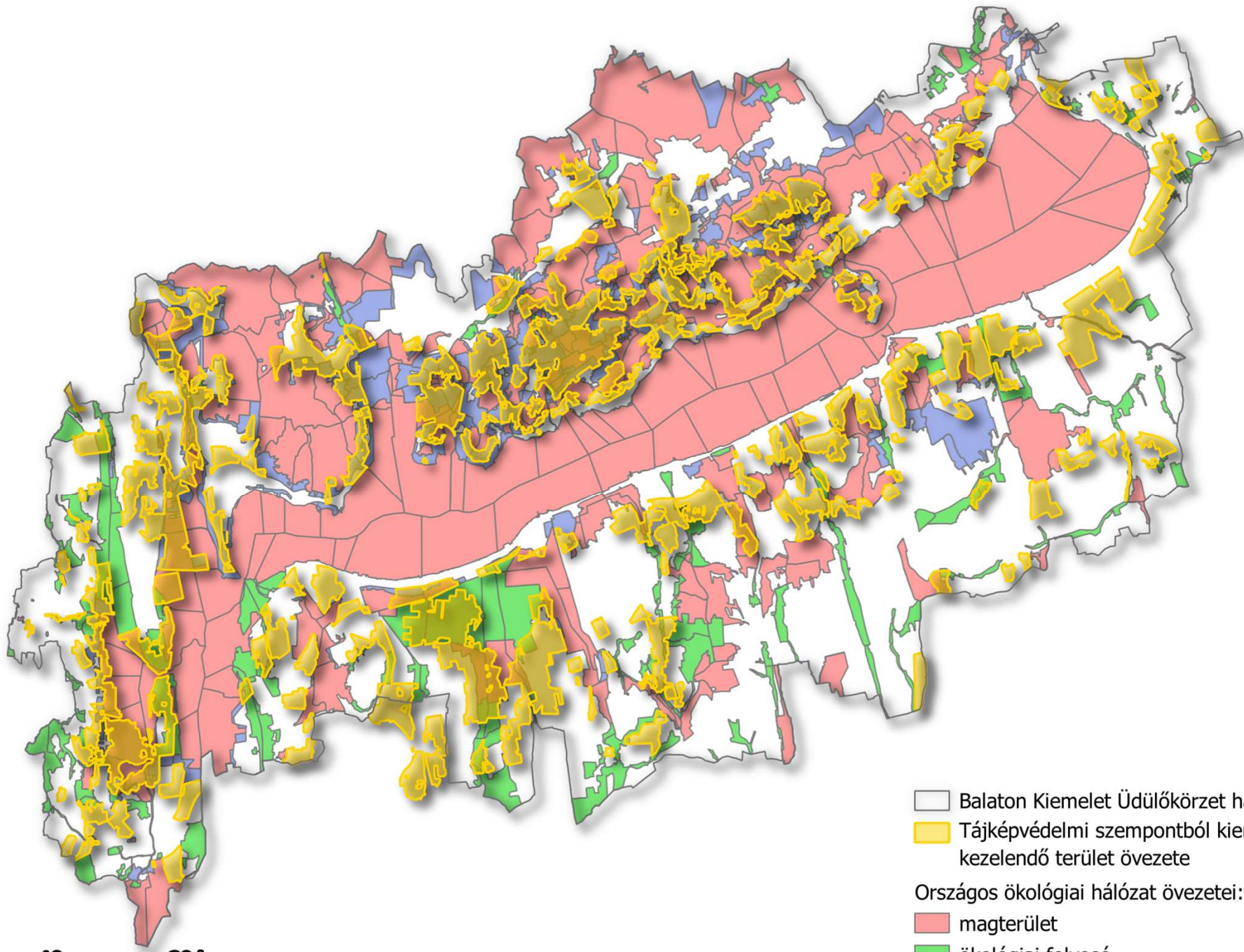

2. dia

ÁK2

Ágota Kaszán; 2026. 05. 30.

- Balaton Kiemelt Üdülőkörzet határvonala
- Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete
- Országos ökológiai hálózat övezetei:
 - magterület
 - ökológiai folyosó
 - puffterület

Balaton, mint komplex tájegység

érzékeny ökológiai rendszer,
tájkarakter, tájjelleg, mozaikos tájszerkezet

ÁK1

- A **balatoni tájkarakter** nem csupán a víz látványát jelenti, a vízparti sáv és a háttértelepülések szerves egysége...tájképi egység...
- **kultúrtáj:** táj és ember együttélése, a Balaton egyszerre **lakó- és üdülőterület, ökológiai rendszer, vízgyűjtő** rendszer, évszázados **szőlő- és borkultúra, hagyományos tájhasználat**, jellegzetes **épített örökség, fürdő- és üdülőkultúra**, turisztikai térség... **Balaton-felvidéki kultúrtáj világörökségi várományos** (Tihanyi-fsz.,Tapolcai-medence és Káli-medence, Hévízi-tó TT,Balatonfüred reformkori műemléki területe, Keszthely Festetics kastély/kastélypark/Georgikon-major épületegyüttes)
- **parti zóna:** nádasok, öblözetek, vizes élőhelyek, természetközeli területek, természetes partvonalak, felértékelődött szabadon megközelíthető partszakaszok...
- **háttér:** berkek, lápok, természetes gyepek, mezőgazdasági területek (fás legelők, gyepgazdálkodás, szőlőművelés és gyümölcsösök) szőlőhegyláb (zártkertek), erdősült területek, tanúhegyek...

tervezés: is összetett szemlélet

területrendezés: több szakág együttes részvétele

5. dia

ÁK1

Ágota Kaszán; 2026. 05. 30.

Melyek a veszélyeztető tényezők?

tájhasználat változás, tájhasználati konfliktusok

- **tájökológiai:** nádasok fragmentációja, illegális stégek és partfeltöltések, zöldfolyosók feldarabolódása, ökológiai hálózat megszakadása (állatok vonulási és vízhez jutási útvonalait), hősziget-effektus, burkolt felületek drasztikus növekedése, a mikroklíma felmelegedése, turisztikai célú mesterséges vízszint-szabályozás, biodiverzitás csökkenése, élőhelyvesztés, fény- és zajszennyezés...
- **vizuális-esztétikai:** tájidegen építészeti megoldások, indokolatlan művelési ág váltások, szőlőhegyi sűrűsödő beépítések, egykori zártkertek átalakulása, felaprózódó telekalakítások, túlméretezett kikötők-és apartmanfejlesztések → lezárják az átszellőzést; vizuális falat képeznek, óriásplakátok
- **környezeti problémák:** éghajlatváltozás, extrém időjárási viszonyok, algásodás,
- **társadalmi konfliktus:** előregedés, őslakosság és beköltözők, tömegetturizmus, erőteljes szezonális, növekvő infrastruktúra helyigény

egymás területének rovására, egymást megszüntető, akadályozó hasznosítások ütköznek...

6. dia

ÁK3

Ágota Kaszán; 2026. 05. 30.

Nemzetközi joganyagok egyezmények, irányelvek

- **Európai Táj Egyezmény** (Firenzei Egyezmény) **táj** az emberi környezet meghatározó része, az **életminőség és a kulturális önazonosság alapja**,
- **célja a tájak védelme, tudatos kezelése, fenntartható tervezése**
- **tájpolitikai intézkedések: táj szempontjait integrálták az ágazati szabályozásokba** (pl. területfejlesztés, területrendezés, közlekedésfejlesztés, mező- és erdőgazdálkodás)
- **tájkarakter-értékelés kidolgozása:** országos tájtipológia és a **tájak arculati besorolása**, meghatározza az egyes régiók egyedi természeti és kulturális értékeit (303 **Balaton-medence tóparti településsávval**, 402 **Balaton-felvidék...**)
- **oktatás és szemléletformálás:** a tájakkal kapcsolatos **képzések és oktatási programok**, tájmegőrzést és **környezettudatosságot népszerűsítő** segédanyagok
- kormányzati **koordinációs munkacsoport**, **társadalmi részvétel biztosítása** a tájtervezési és fejlesztési döntések során... **Európa Tanács Táj Díja** elismerés...

Nemzetközi joganyagok egyezmények, irányelvek

- **Miért fontos az EU ökológiai hálózata, a NATURA2000 hálózat?** védi az egyedi növény- és állatvilágot, lápréteket, mocsári élőhelyeket, a környező domboságokat, erdőket a **különleges madárvédelmi és természetmegőrzési irányelvek** alapján, biztosítják az **európai jelentőségű fajok** hosszú távú túlélését → **hatásvizsgálat, NATURA2000 hatásbecslés dokumentáció, területhasználati korlátozások, NATURA2000 fenntartási tervek...**

Ramsari Egyezmény a vizes élőhelyek nemzetközi szintű védelmét és rehabilitációját biztosítja

Biodiverzitás stratégia 2030 - parti élőhelyek védelme, nádasgazdálkodás, invazív fajok visszaszorítása, „zöldinfrastruktúra” fejlesztése,

Természethelyreállítási rendelet (EU Nature Restoration Regulation) **Nemzeti Természethelyreállítási Terv** → kötelező célokat ír elő a sérült ökoszisztémák, élőhelyek és fajok helyreállítására

Víz Keretirányelv 2000/60/EK irányelv felszíni/felszín alatti vizek jó ökológiai és kémiai állapotának elérése, a fenntartható vízhasználat biztosítása, a vizek minőségének megóvása a teljes vízgyűjtő területen

A táj védelmét érintő jogszabályi háttér

- **2018. évi CXXXIX. törvény Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről (Balaton törvény) kiemelt térségként kezeli a Balatont** parthoz közeledve beépítések szigorítása, tómeder övezetnadások védelme, tóparti zöldinfrastruktúra, kempingek, strandok védelme → meghatározva a beépíthetőség határait, ökológiai hálózat övezeteit, a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek övezetét → szigorúbb szabályokkal... kiváló borszőlő termőhelyi kataszteri övezet – 80%-ban szőlőműveléshez köti a beépítés lehetőségét – **Miért nem működik a szabályozás?** kizorítja a Balaton-felvidékre korábban jellemző mozaikos tájszerkezetet (gyümölcsösök, legelők, gyepes foltok, fás társulások) → csökkenti a biodiverzitást...
- **9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet** a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról – országos tájképvédelmi terület, általános mezőgazdasági terület övezet **314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet** a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről **■253/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet** az országos településrendezési és építési követelményekről - fentiekben különösen a természeti erőforrások, természeti és táji értékek megőrzésére vonatkozó rendelkezésekkel **■2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet** egyes tervek, illetve programok környezeti vizsgálatáról **■2023. évi C. törvény a magyar építészetről** átfogó kereteket biztosít az építészeti örökség és a minőségi településkép védelméhez.

Helyi szintű szabályozók Településképi Arculati Kézikönyv (TAK) szemléletformálás hagyományos építészeti stílusjegyek, meghatározza az ajánlott/elkerülendő elemeket **Településképi Rendelet (TKR) előírások** épületek homlokzatára, színezésére, a kerítések kialakítására, a reklámhordozók elhelyezésére, valamint a helyi védelem alatt álló épületek megóvására. **Helyi Építési Szabályzat (HÉSZ):** Meghatározza az adott telkek beépíthetőségi százalékát, a kötelezően kialakítandó zöldfelületi arányt és a minimális telekméreteket a MaTrT

A táj védelmét érintő jogszabályi háttér

1996. évi LIII. törvény a természet védelméről – általános tájvédelem, táj jellegét (karakterét) meghatározó elemeket, a természetközeli állapotot meg kell őrizni, tájbaillesztési kötelezettség tervezés/építés során, egyedi tájértékek megóvása/kataszterezése, településrendezési integráció, természetvédelmi hatóság hozzájárulása (engedélye) szükséges bármilyen tevékenységhez vagy tájhasználat-változtatáshoz...

31/1997. (IX.23.) KTM rendelet a Balaton-felvidéki Nemzeti Park létesítéséről célja a táj jellegének és természeti értékeinek megőrzése, kiemelve a vizek, erdők és termőtalaj védelmét a fenntartható gazdálkodás és a vízminőség javítása

22/1998 (II.13.) Korm.rendelet a Balaton és parti zóna nádasainak védelméről, valamint az ezeken folytatott **nádgazdálkodás** szabályairól → **gazdasági alapú** megközelítés! ■ nádasokat állapotuk szerint I–V. osztályba, elhelyezkedésük alapján „a” vízfelöli/ ”b” szárazulat felöli ■ 5 évente kötelező minősítés nádtérkép felülvizsgálata

287/2025. (VIII. 27.) Korm. rendelet (BATÉK) a Balaton vízparti területeinek területfelhasználási követelményeiről **Vízparti Terv** tómedret és a vízparti területeket érintő egységes szabályozás → a tájkarakter megőrzése, a vízparti beépítések visszaszorítása, valamint a parti sétányok és zöldterületek védelme.

- 1995. évi LVII. törvény a **vízgazdálkodásról** ■ 220/2004. (VII.21.) Korm.rendelet a **felszíni vizek minősége védelmének** szabályairól

Miért fontos táji örökségünk megőrzése? egyedi tájértékek

A „tervezés, mint együttműködés” elv tervezési szintek

- a tervezés **ne csak beavatkozás legyen**, hanem **együttműködés** → a tájjal, az ökológiai rendszerekkel, a helyi közösségekkel, a kulturális örökséggel...
- **tervezési szintek** országos, kiemelt térség, megyei - területrendezésben megszüntették (de nincs helyette más), települési, funkcionális várostérség?, együttműködő térség?, tájleptékű tervezés kapcsolata (hiányos Mo-on)
- **tervezési elvek** Nature-based Solutions (NbS) **természet alapú megoldások** → kőszórás közé ültetett tájhonos növényzet alkalmazása, ökológiai folyosók fenntartása, part menti fejlesztéseknél kötelezően szabadon hagyott zöld sávok biztosítása, árnyékoló fasorok, esőkertek, vízáteresztő burkolatok..
- **Do No Significant Harm (DNSH)** **Ne okozz jelentős kárt!** fenntarthatósági kritériumrendszer...
- **ökoszisztéma-alapú tervezés** → **klímaváltozáshoz való alkalmazkodás**, élőhelyek helyreállítása...
- **blue-green infrastructure (BGI)** vízi (kék) és szárazföldi természeti (zöld) rendszereket egyetlen stratégiai hálózatba kapcsolja, kisméretű folyások revitalizációja, biodiverz évelőágyások, tetőkertek...
- **tájkarakter-alapú területtervezés** → tájképi egység, Natúrpark, tematikus utak...

Jövőbeli fejlesztési és rendezési irányok „tervezés, mint együttműködés” elv

A Balaton térségére készülő fejlesztési és rendezési dokumentumok tervezésénél elvárt a táj- és karaktervédelem integrálása:

- **klímaadaptív Balaton** - megmaradt nádasok szigorú védelme, természetközeli partszakaszok preferálása, vizes élőhelyek, kisvízfolyások rehabilitációja
- **tájkarakter-védelmi alapú fejlesztés** → zártkertek, szőlőhegyek rendezése
- **természetalapú vízgazdálkodás**
- **fenntartható turizmus** - tömegturizmus mérséklése
- **kék-zöld infrastruktúra** - települési alkalmazkodás, burkolt felületek csökkentése, szigorúbb beépítési szabályok → élhető település
- **ökológiai hálózatok megerősítése** → összekapcsolása a tóparti ökoszisztémákkal
- **közösségi és tájtervezés**

Mitől marad Balaton a Balaton? tájképi egység, balatoni tájkarakter

- **tájba illeszkedő építészet** → tájidegen beépítés helyett, léptékhez igazodás, vízpart további beépítésének korlátozása,
- **hagyományos tájhasználat, táji adottságok figyelembevétele, ökológiai szemlélet**
- **élőhely- és tájrehabilitáció** → ökológiai hálózatok folytonosságának biztosítása, tájfásítás,
- **élhető települések zöldfelületi rendszer hálózata, zöldfelületek növelése, patak revitalizáció,**
- **természetalapú vízmegtartó projektek, zöld-kék infrastruktúra fejlesztés, tájhasználat-váltás és a háttérterületek vízmegtartása**
- **közösségi „lejárók”, szabadon elérhető partszakaszok, természetközeli/természetes partvonalak, zárt nádasállományok védelme,**
- **ökoturisztikai fejlesztések, környezeti nevelés** → „vezetett turizmus” túraútvonalak, tanösvények, parti sétányok, helyi közösségek bevonása a tó ökológiai kihívásainak megértésébe...

Ha a természeti egyensúly, a kulturális örökség, az emberi jelenlét harmonikus egységet alkot → nemcsak használjuk, hanem értjük, tiszteljük, aktívan védjük, ha nem szorítjuk háttérbe a beépítésekkel → **a természeti, társadalmi értékekre építő jövőalkotás...**

Mitől marad Balaton a Balaton? tájképi egység, balatoni tájkarakter

Mitől marad Balaton a Balaton? tájképi egység, balatoni tájkarakter

Köszönöm a figyelmet!

